

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Monimuotoiset perheet -verkoston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (lausuntopyynnön diaarinumero VN/20785/2023)

Yleiset huomiot

Monimuotoiset perheet -verkosto haluaa kiinnittää huomiota hyvin lyhyeen, käytännössä viiden arkipäivän mittaiseen lausuntoaikaan. Verkosto on huolissaan lainvalmistelun laadusta, kun kaikki osapuolet tekevät sitä kiireessä.

Huomiot indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä

Esityksen mukaan mm. sairauspäivärahaan, työttömyysturvaan, kotihoidontukeen, yksityisen hoidon tukeen, yleiseen asumistukeen ja opintorahan huoltajakorotukseen ei tehtäisi vuosina 2024–2027 lainkaan indeksitarkistuksia, ellei tarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus etuuksien reaaliin tasoon ylitä 10,2 prosenttia. Monimuotoiset perheet -verkosto pitää esitystä erittäin haitallisena pienituloisten lapsiperheiden kannalta. Yleinen taloustilanne on myös epävarma ja inflaatio yhä epänormaalin korkealla, mikä verottaa lapsiperheiden toimeentuloa ja luottamusta tulevaan. Erytisen huolissaan verkosto on esityksen vaikutuksista yhden vanhemman perheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin. Yhden vanhemman perheissä usean etuuden yhtäaikainen käyttö on keskimääräistä yleisempää, johtuen siitä, että perheellä on vain yksi elättäjä. Näin ollen myös indeksitarkistusten jäädyttämisen vaikutukset kertautuvat voimakkaasti yhden vanhemman perheissä. Lisäksi hallituksen useat muut sosiaaliturvaa leikaavat esitykset, kuten työttömyysturvan,

yleisen asumistuen ja toimeentulotuen muutokset, osuvat kipeästi tähän samaan ryhmään. Monimuotoiset perheet -verkosto pitää näitä kumuloituvia vaikutuksia kohtuuttomina eikä kannata indeksitarkistusten tekemättä jättämistä.

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vaikuttaa yhden vanhemman perheiden ja muiden pienituloisten perheiden lisäksi perheenjäsenen menetyksestä johtuvan surun kanssa elävien perheiden toimeentuloa heikentävästi. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vaikuttaa erityisesti niihin lapsikuolemaperheisiin, joiden vanhempi tai vanhemmat ovat vähimmäismääräisen sairauspäivärahan varassa. Koska suurin osa lapsensa menettäneistä vanhemmista ei ole oikeutettu mihinkään sellaiseen yhteiskunnan tarjoamaan tukeen, joka mahdollistaisi töistä pois olemisen, lapsensa menettäneet vanhemmat joutuvat turvautumaan sairauslomaan ollakseen poissa töistä. Sairausloman tarve ja työkykyisyys voi vaihdella vuosien ajan ja sairauslomakausia voi ilmetä pitkään. Monelle lapsikuolemaperheen vanhemmalle työkykyä tukeva toimenpide on mahdollisuus osa-aikaiseen työhön osasairauspäivärahan turvin, mikä kuitenkin vaikuttaa perheen taloudelliseen tilanteeseen suuresti. Samalla, kun lapsen kuolema usein heikentää vanhempien työkykyä ja mahdollisuutta vastata omasta ja perheensä toimeentulosta, mm. hautajais- ja terapiakulut nostavat perheen kustannuksia. Näistä syistä lapsensa menettäneiden perheiden taloudellinen tilanne vaikeutuu pitkäksi aikaa.

Monimuotoiset perheet -verkosto näkee, että esityksen mukainen lainsäädäntö on omiaan lisäämään lapsiperheköyhyyttä, vastoin virallisia tavoitteita. Verkosto toivoo, että lukuisien sosiaaliturvaleikkausten ristikkäisvaikutuksista tehdään lapsiperheiden osalta tarkka vaikutusten arvio siitä, vaarantuuko pienituloisimpien lapsiperheiden kyky selviytyä. Verkosto esittää myös, että hallitus arvioisi esityksen pidemmän aikavälin vaikutuksia ja köyhyydestä ja osattomuudesta aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia, kuten lastensuojelun tarpeen ja mielenterveyden oireilun kustannusten kasvua ja punnitsisi esityksensä mielekkyyttä tästä laajemmasta näkökulmasta.

Huomiot lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Monimuotoiset perheet -verkosto kiittää esityksestä korottaa lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, 4. ja 5. lapsen lapsilisää ja alle kolmivuotiaasta lapsesta maksettavaa lapsilisää. On hienoa, että esityksessä pyritään huomioimaan suurimmassa lapsiköyhyyksriskissä olevat lapsiperheet.

Verkosto esittää kuitenkin, että korotuksen saavien lapsiryhmien joukkoon lisätään myös monikkolapset, eli kaksoset, kolmoset ja neloset. Kaksosten perhe, kaksosten ja yhden yksittäin syntyneen lapsen perhe sekä kolmosperhe eivät tule lakiesityksessä huomioiduksi mitenkään monilapsisina perheinä, vaikka näissä perheissä on yhtäaikaisten ja samankokoisten päällekkäisten hankintojen vuoksi erityisen suuri taloudellinen kuormitus. Tämän lisäksi monikkoperheessä saattaa tulla ennakoimattomia investointitarpeita asumiseen ja liikkumiseen. Selvityksen mukaan suurin osa monikkovanhemmista arvioi monikkoudesta aiheutuvan lisäkuluja verrattuna samaan määrään yksittäin syntyneitä lapsia. Erityisen suurena monikkoudesta aiheutuvat lisäkulut näkyvät vanhempien mukaan vaatekuluissa, lastentarviketekuluissa, lasten harrastuskuluissa ja liikkumiseen

liittyvissä kuluissa. Vuosittain syntyy kaksoset 600–650 perheeseen ja kolmoset 5–10 perheeseen. Neloset ovat hyvin harvinaisia.

Edellä mainitun pohjalta Monimuotoiset perheet -verkosto esittää seuraavaa lisäystä esitykseen Lapsilisälain 7 §:n uuden viidennen momentin loppuun:

Monikkolasten (kaksoset, kolmoset ja neloset) lapsilisä maksetaan korotettuna 10 eurolla monikkolasta kohti kalenterikuukaudessa.

Lapsilisään esitettävät korotukset ovat ehdottoman kannatettavia, mutta Monimuotoiset perheet -verkosto ei voi olla toteamatta, että hallituksen muut sosiaaliturvaan kohdistuvat muutosesitykset leikkaavat monien lapsiperheiden käteen jääviä tuloja moninkertaisesti näihin lapsilisään esitettäviin korotuksiin nähden. Vaikka lapsilisän korotukset suurimmassa köyhyysriskissä oleville lapsiperheille on oikeansuuntainen toimenpide, se ei siis Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä ole riittävä eikä kykene kompensoimaan muun sosiaaliturvan leikkauksia.

Huomiot lapsilisän muista kehittämistarpeista

Hallituksen esityksessä lapsilisälain muuttamisesta ei oteta kantaa muihin lapsilisän kehittämistarpeisiin kuin yllä mainittuihin kohdennettuihin korotuksiin. Monimuotoiset perheet -verkosto haluaa kuitenkin kiinnittää lainsäätäjän huomion pariin seikkaan, jotka lapsilisässä kaipaisivat muutosta. Ensinnäkin lapsilisän maksatus loppuu tällä hetkellä siihen, kun nuori täyttää 17 vuotta. Tämä ei verkoston näkemyksen mukaan ole johdonmukaista sen kanssa, että oppivelvollisuus nykyään jatkuu 18 ikävuoteen tai toisen asteen tutkinnon suorittamiseen asti. Oppivelvollista ei voi vaatia elättämään itseään. Samalla lapsilisä loppuu nyt vaiheessa, jossa lapsen kulutus on suurimmillaan, mikä jättää osan perheistä vailla mitään tukea. Nykyinen tilanne, jossa lapsilisä päättyy jo 17-vuotiaana, on myös ristiriidassa sen kanssa, että valtio haluaa tukea universaalilla etuudella kaikkia alaikäisten lasten perheitä. Parlamentaarinen sosiaaliturvakomitea esittääkin, että lapsilisän maksamisen jatkamisesta 18 ikävuoteen asti tulisi tehdä selvitys ja lisäksi selvitys etuusjärjestelmän toimivuudesta lapsiköyhyysriskissä olevien perheiden osalta. Monimuotoiset perheet -verkosto kannattaa lämpimästi asian selvittämistä ja lapsilisän ulottamista myös kaikille 17-vuotiaille. Samalla on kuitenkin tärkeä huolehtia siitä, ettei muutos heikennä kenenkään tilannetta. Nyt lapsi, joka opiskelee ja jonka vanhemman tai vanhempien tulot ovat matalat, voi 17-vuotiaana saada enemmän opintorahaa kuin mitä lapsilisä olisi. Lapsilisän saaminen poissulkee opintorahan saamista, joten näihin tilanteisiin täytyy etsiä ratkaisua, kun lähdetään valmistelemaan lapsilisän ulottamista täysi-ikäisyyteen asti. Monimuotoiset perheet -verkosto näkee, että rahat lapsilisän maksukauden pidentämiseen vuodella, voidaan löytää lapsilisäjärjestelmän sisältä, kun matala syntyvyys tuottaa järjestelmän sisäisiä säästöjä. Nämä säästöt on perusteltua kohdistaa lapsille.

Toinen asia, joka Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä vaatii korjausta lapsilisässä, liittyy siihen, miten lapsilisän maksatus päättyy lapsen menehtyessä. Tällä hetkellä kuolleen lapsen

lapsilisän maksatus päättyy kuoleman jälkeisen kuukauden alussa. Perhe kuitenkin maksaa lapseen liittyviä kuluja vielä pitkään kuoleman jälkeenkin, kuten hautajaiskuluja ja juoksevia lapsiperheen elämään liittyviä kuluja, jotka eivät pääty saman tien tai jotka on maksettu etukäteen (esim. mahdolliset harrastusmaksut ja hankinnat). Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä olisi kuolleen lapsen osalta perusteltua jatkaa lapsilisän maksamista kolme kuukautta lapsen kuoleman jälkeen. Lapsilisiin on tällä hetkellä valmiiksi budjetoitu varat, kunnes lapsi täyttää 17 vuotta, joten lisäbudjettia tähän ei tarvittaisi. Alaikäisiä lapsia kuolee vuosittain noin 200, joten kustannus ei olisi suuri, mutta perheille hyvin tärkeä, myös symbolinen ele yhteiskunnalta. Päätöskirje lapsilisän lakkauttamisesta välittömästi lapsen kuoleman jälkeen koetaan akuutissa kriisitilanteessa loukkaavana.

Edellä mainitun pohjalta Monimuotoiset perheet -verkosto esittää seuraavaa muokkausta Lapsilisälain 8 §:n toiseen momenttiin:

Jos lapsi kuolee tai jos olosuhteissa tapahtuu sellainen muutos, että oikeus lapsilisään sen johdosta lakkaa, lapsilisän maksaminen päättyy sen kuukauden alusta, jolloin kolme kuukautta kuolemasta tai muutoksesta on tullut täyteen.

Edellä mainittujen lapsilisäjärjestelmän korjausten lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto näkee, että lapsilisä tulisi sijoittaa indeksiin, jotta sen taso seuraisi elinkustannusten kehitystä. Näin lapsilisäjärjestelmä kykenisi nykyistä paremmin täyttämään tarkoitustaan, eli tasata lapsista aiheutuneita kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä.

Monimuotoiset perheet -verkosto

on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, Familia ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Nuoret Lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Lindqvist Sofia
Monimuotoiset perheet -verkosto